

بررسی عوامل موثر بر شادی‌سازی مدارس ابتدایی

مریم عوض پور

کارشناس علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور ممسنی، دبیر آموزش و پرورش شهرستان رستم.

نام نویسنده مسئول:

مریم عوض پور

چکیده

ایجاد محیط آموزشی با نشاط برای دانش‌آموزان سال‌هاست که به عنوان دغدغه‌ی جدی نزد برنامه‌ریزان آموزش و پرورش مطرح شده است. از میان مقاطع مختلف تحصیلی، مقطع ابتدایی به واسطه‌ی شرایط سنی دانش‌آموزان و حساس بودن این مقطع، نیاز به توجه بیشتری دارد. در این راستا هدف تحقیق حاضر بررسی عوامل موثر بر شادی‌سازی مدارس ابتدایی است. تحقیق حاضر با روش اسنادکاوی و کتابخانه‌ای انجام شده است. یافته‌های تحقیق نشان دادند که شادی‌سازی مدارس ابتدایی به صورت تک بعدی نیست و تحت تأثیر عوامل متعددی از جمله: نقش اساسی معلمان در نحوه‌ی رفتار، ظاهر و شیوه‌ی تدریس، محیط فیزیکی مدارس از نظر نور، رنگ، تهویه، چیدمان، عوامل اجتماعی - فرهنگی مانند مشارکت، مسابقات فرهنگی هنری و ورزشی، عوامل سازمانی مانند خوش‌بینی مسئولان مدرسه و نقش و تأثیر آموزه‌های اسلامی است. در نتیجه با تغییراتی در عوامل ساختاری و محتوایی مدارس و کتب درسی، امکان شادی‌سازی مدارس میسر خواهد بود.

واژگان کلیدی: شادی‌سازی، مدارس، مقطع ابتدایی.

مقدمه

ایجاد محیط آموزشی با نشاط برای دانش‌آموزان سال‌هاست که به عنوان دغدغه‌ی جدی نزد برنامه‌ریزان آموزش و پرورش مطرح شده است و امروزه بر نقش و اهمیت آن افزوده شده است [۱]. شادی و نشاط از نیازهای اساسی روحی دانش‌آموزان است که در بسیاری از جنبه‌های حیاتی، نقش موثری ایفا می‌کند و از نظر صاحب‌نظران، پیش‌نیاز اساسی و بستر لازم برای هر نظام تعلیم و تربیت پویاست. در واقع هدف نظام تعلیم و تربیت، ایجاد محیطی امن و سرشار از شادی و نشاط است. به طوری که دانش‌آموزان بتوانند با آسودگی خاطر عقاید خود را بیان کنند و با همدیگر تعامل سازنده داشته باشند تا بتوانند به رشد و شکوفایی دست یابند [۲]. نرخ شادی و خنده در مدارس ما بسیار پایین است. میزان شیوع خنده و توسعه‌ی فضای فرحبخش در آموزشگاه‌ها مورد بی‌مهری قرار گرفته است [۳]. در حال حاضر، اکثر دانش‌آموزان محیط فیزیکی و فضای اجتماعی مدارس را ملال‌آور، کسالت‌بار و بدون تحرک، پویایی، شادی و شادمانی و در برخی موارد خفقان‌آور می‌دانند [۴]. نتایج پیمایش ملی سلامت روان در سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد که حدود ۲۳/۶ درصد از جمعیت ۱۵ تا ۶۴ ساله‌ی کشور دچار اختلالات روانی و حدود ۱۲/۶ درصد مبتلا به افسردگی هستند. در مدارس کشور نیز با وجود برنامه‌های درسی امروز در نظام تعلیم و تربیت رسمی ما که معمولاً با عناوین و مطالب درسی همراهند و روش‌های تدریس غیرفعال را می‌طلبند، نتیجه‌ای جز حافظه‌پروری به جای پرورش خلاقیت و شناخت استعدادها نداشته و دانش‌آموزان را با نوعی بی‌نشاطی مواجه ساخته‌اند [۵]. اهمیت و نقش آموزش و پرورش در بهسازی و توسعه‌ی زندگی فردی و اجتماعی موجب شده است که جامعه و اولیای دانش‌آموزان انتظار داشته باشند که مدرسه محیطی رشد‌دهنده، پویا و زمینه‌ساز و پرورش استعدادهای بالقوه‌ی فرزندان آنان باشد. یکی از اهداف تعلیم و تربیت فراهم کردن شرایط مساعد برای شکوفایی استعدادهایی است که بخش عمده‌ی آن در مدرسه پیگیری می‌شود. مدرسه به عنوان مهمترین جایگاه حضور نسل‌های آینده، باید محیطی سالم و پویا باشد. یکی از موضوعات مهم که امروزه درباره‌ی آن بحث‌های بسیار شده است موضوع شاداب‌سازی مدارس است [۶]. نشاط و شادابی در مدرسه باعث رشد و شکوفایی در همه‌ی ابعاد وجودی یک دانش‌آموز می‌شود. در محیط شاد، ذهن انسان پویا، زبانش گویا و استعدادش شکوفا می‌گردد. در قرن جدید سرلوحه‌ی تعلیم و تربیت در یک جمله خلاصه شده است. "شوق زندگی کردن را به دانش‌آموزان بیاموزیم"، پس باید معتقد باشیم که در حقیقت رشد پایدار ما در گرو شادی پایدار است و این شادی باید در مدارس ایجاد و مدیریت شود. مدرسه به عنوان یک نهاد می‌تواند با بوجود آوردن زمینه‌ها و برنامه‌هایی باعث هر چه شاداب کردن جامعه شود. دانش‌آموزان شاد، زندگی خود را تحت کنترل دارند، مسئولیت‌پذیرند، هدفمند هستند، دید مثبت به زندگی دارند [۷]. ایجاد محیطی شاد و پرنشاط به امر یادگیری دانش‌آموزان کمک بسیاری خواهد رساند. بنابراین، هر چقدر در شاداب‌سازی مدارس تلاش شود احساس ارزشمند بودن و مثبت بودن را در دانش‌آموزان می‌توان پرورش داد [۴]. در زمینه‌ی اهمیت شادی، در دین اسلام نیز سفارش و تأکید شده است، به طوری که پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: "بازی کنید و شاد باشید همانا من ناراحتم که در دین شما خستگی و بی‌نشاطی دیده شود" [۳].

علاوه بر مسائل مطرح شده، ضرورت چنین تحقیقاتی از آن جهت است که افزایش اضطراب، افسردگی، نداشتن اعتماد به نفس، احساس ناامیدی نسبت به آینده، فرار از مدرسه و خانه، خودکشی و عوامل ایجاد کننده‌ی رقابت‌های ناسالم که در سطح جامعه، خاصه آموزش و پرورش خودنمایی می‌کند [۴]. همچنین در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، نشاط را به عنوان یکی از گزاره‌های ارزشی نظام تعلیم و تربیت معرفی می‌کند و در فصل پنجم این سند، تربیت سالم و با نشاط به عنوان یکی از اهداف کلان تعلیم و تربیت مطرح انسان شده است [۸]. همچنین، مدارس ابتدایی به واسطه‌ی شرایط سنی دانش‌آموزان نیاز به توجه بیشتری در زمینه‌ی شادی‌سازی مدارس دارند، که تحقیق حاضر سعی کرده بر این جامعه‌ی آماری تأکید داشته باشد. در این راستا، هدف اصلی تحقیق حاضر این است که عوامل موثر بر شادی‌سازی در مدارس ابتدایی را مورد بررسی قرار دهد و یا به عبارتی، مسأله‌ی تحقیق حاضر این است که چه عواملی می‌تواند زمینه را برای افزایش شادی در مدارس ابتدایی فراهم سازد؟

مفهوم شادی

واژه‌ی شادی در انگلیسی را می‌توان به دو معنا به کار برد، یکی شادی است (هیجان مثبت در زمان حال) و دیگری شادکامی و سعادت‌مندی که در معنای اخیر شادکامی با خشنودی از زندگی و رضایت از زندگی مترادف است. شادکامی اساساً مقوله‌ای ذهنی است و مبتنی بر قضاوت ذهنی افراد است. روانشناسان حالت شادی را نتیجه‌ی عمل هماهنگ و منسجم و سامان یافته‌ی همه‌ی عواطف یک فرد می‌دانند و معتقدند که نشاط و آرامش روحی زمینه‌ی باروری خرد و اندیشه را بوجود می‌آورد [۷]. مارشال ریو (۱۳۷۴) در تعریف شادی می‌نویسد: شادی احساس مثبتی است که از حس رضایت‌مندی و پیروزی به دست می‌آید. شادی یکی از نیازهای اساسی و عاملی برای رشد و موفقیت است [۳]. از نظر آرگایل، احساس خوشی یکی از رایج‌ترین شیوه‌هایی است که افراد با آن شادی خود را تعریف می‌کنند. به اعتقاد او شادی یک عامل منفرد از تجربه است که دست کم شامل سه عامل نسبتاً مستقل می‌شود: ۱. عاطفه مثبت، ۲. رضایت از زندگی و ۳. فقدان عواطف منفی [۵].

فوردایس نیز اصول چهارده‌گانه‌ای را برای شادی بیان می‌کند که عبارت از: زندگی در زمان حال، اولویت و ارزش دادن به شادی، ارتباطات نزدیک و صمیمانه، از بین بردن احساسات و مسائل منفی، خود بودن، پرورش شخصیت اجتماعی برون‌گرا، پرورش شخصیت سالم، افزایش تفکر مثبت و خوش‌بینی، کاهش سطح توقعات و آرزوها، دور کردن نگرانی‌ها، برنامه‌ریزی و سازماندهی بهتر، مولد بودن و انجام کارهای سودمند و معنادار، گذراندن اوقات بیشتر در اجتماعات و فعالیت‌های جمعی، فعال‌تر بودن و سرگرمی [۱].

عوامل موثر بر شادی‌سازی مدارس

نقش معلم در شادی‌سازی مدارس

حالات ظاهری معلم: جو روانی و عاطفی کلاس درس تا حدود زیادی به وضعیت روحی و روانی معلم بستگی دارد. وقتی معلم با روحیه‌ی شاد و با نشاط وارد کلاس شود، دانش‌آموزان از مصاحبت و در کنار او بودن لذت می‌برند. زیرا نخستین قدم برای ایجاد شادی و نشاط در کلاس، حالات ظاهری چهره‌ی معلم است. مهم بودن و بزرگی، در اخم کردن و عبوس و ترش‌رو بودن نیست. نتیجه‌ی تحقیق روزنشین (۱۹۷۰) نشان می‌دهد که معلمان سرزنده و با شوق در ایجاد بیشترین درگیری دانش‌آموزان در درس و در نتیجه بیشترین میزان یادگیری آنان موفق‌ترند. بنابراین معلم اثربخش باید فردی بشاش، خوش‌اخلاق، عاطفی و برخوردار از سلامت روانی و انعطاف‌پذیر باشد، تبسم بر لب داشته باشد، جلوی خشم خود را بگیرد و با دانش‌آموزان صمیمی ولی قاطع باشد. گاهی اولین چیزی که قبل از حالات چهره، توجه دانش‌آموزان را به خود جلب می‌کند، رنگ و نوع پوشش یا لباس معلم است؛ زیرا نوع و رنگ پوشش معلم هم برای خود و هم برای دانش‌آموزان می‌تواند نشاط‌آور یا کسل‌کننده باشد. لوشر (۱۳۷۱) می‌گوید: پوشیدن لباس‌هایی با رنگ شاد در مدارس، علاوه بر زیبایی خاصی که به محیط آموزشی می‌دهد، هنگام ایستادن در صف و نشستن در کلاس، تأثیرات اساسی بر روحیه دانش‌آموزان دارد. بنابراین توصیه می‌شود در مدارس، بیشتر از رنگ‌های روشن و به خصوص آبی و سفید استفاده شود [۲].

شوخی طبیعی و خوش‌رویی معلم: خوش‌طبعی و خوش‌رویی را می‌توان ساده‌ترین راه شادی بخشی دانست؛ زیرا شوخی، روح‌ها را شادمان و انسان و محیط اطراف او را شاد می‌کند. کینه را می‌زداید، انسان‌ها را به هم نزدیک می‌کند، دل‌ها را به هم پیوند می‌دهد و جو حاکم بر کلاس درس را شاداب و با طراوت می‌کند. البته آن نوع شوخی که موجب استهزای دانش‌آموزان شود و حرمت و شخصیت آنان را خدشه‌دار کند، اداره‌ی کلاس را از دست معلم خارج و دچار بی‌نظمی می‌کند [۲].

گفتارهای غیرکلامی: روزنشین (۱۹۷۰) در یک آزمایش نشان داد که بین تنوع حرکات و حالات چهره‌ی معلم با پیشرفت تحصیلی شاگردان، رابطه‌ی مستقیمی وجود دارد. معلم باید در هنگام تدریس، تا آنجا که می‌تواند از گفتارهای غیر کلامی متنوعی استفاده کند. چنان چه براون (۱۹۷۰) می‌گوید: گفتارهای غیر کلامی مولفه‌های اصلی شادی و نشاط هستند، که برخی از آنها عبارت از: سر جنباندن، لبخند زدن، اخم کردن، دست روی دست گذاشتن، دست به کمر گذاشتن، پا کوبیدن، حالات متفکرانه به خود گرفتن و ... این حرکات می‌توانند کلاس درس را برانگیزاننده، جذاب و با نشاط کنند [۲].

مثبت‌نگری: هدایت افکار دانش‌آموزان به عهده‌ی معلم است. اگر معلم افکار مثبت داشته باشد و به جنبه‌های مثبت دیگران توجه کند، دانش‌آموزان هم، چنین خواهند کرد. پس معلم باید هیجانانگیز و افکار منفی را از خود دور سازد و هیچ‌گاه برای خود و دانش‌آموزان زمینه‌سازی منفی نکند، بلکه با پرورش مثبت‌نگری در دانش‌آموزان، اعتماد به نفس آنها را افزایش دهد. به آنها بیاموزد که به توانایی‌های خود ایمان داشته باشند و برای شکوفایی استعدادهای خود بکوشند. بدین طریق شادی و نشاط را به آنها هدیه می‌کنند [۲]. لیوبومیرسکی نیز معتقد است: باید نگرش مثبت را در افراد پرورش داد. به خصوص در سطح مدارس، زیرا اگر دانش‌آموزان با نگرش‌های مثبت پرورش یابند، می‌توانند بسیاری از مشکلات آینده را که ممکن است بر آنها اثر منفی بگذارد، به راحتی حل کنند [۴].

وضعیت فیزیکی مدارس

رنگ و نور: رنگ از عوامل فیزیکی موثر است. اکبرزاده (۱۳۷۵) به نقش رنگ‌ها در تکریم و کرنش انسان نسبت به خالق زیبایی‌ها اشاره می‌کند. آیتن (۱۳۸۸) به نقش و تأثیر رنگ‌ها در روح و روان آدمی می‌پردازد، به گونه‌ای که موجب تغییر رفتار می‌شوند و این تغییر سبب ایجاد تحولاتی در شخصیت افراد می‌شود [۶]. بر اساس مستندات، نور طبیعی و مناظری که از پنجره دیده می‌شوند، بر یادگیری و شادی دانش‌آموزان تأثیر مثبت دارد [۴].

چیدمان صندلی: برای ارتباط و تعامل بیشتر دانش‌آموزان با یکدیگر و همچنین ارتباط موثر و چهره به چهره‌ی معلم با دانش‌آموزان بهتر است چیدمان نیمکت‌ها به صورت دایره‌ای یا به شکل U باشد.

امکانات ورزشی: از ضروری‌ترین نیازهای بشر که جزء شرط‌های اصلی بهداشت روانی به شمار می‌رود، آرامش خاطر، احساس امنیت، شادابی و نشاط است و ورزش یکی از راه‌های دست‌یابی به این امر مهم است. افرو (۱۳۸۷) معتقد است که ورزش، از سویی با ایجاد محیطی فرح‌انگیز و نشاط آور؛ و از سوی دیگر با کاستن فشارهای عضلانی و از بین بردن سستی و کسالت، فشارهای روانی را مهار و باعث احساس شادی می‌شوند.

کتابخانه، سالن مطالعه، کارگاه و آزمایشگاه‌های غنی، خواندن کتاب سبب دانایی، استحکام عقاید، اعتماد به نفس، آرامش، لذت و شادی و سرگرمی می‌شود. وجود امکاناتی مانند کتابخانه و سالن مطالعه و کارگاه و آزمایشگاه‌های غنی دانش‌آموزان را به فعالیت و کنج‌کاوی وا می‌دارد.

فضای سبز: یکی از شاخصه‌های مدرسه‌ی خوب داشتن فضای شاد و محیط زیبا است. ایجاد فضای سبز، کاشت درخت، قرار دادن گلدان و سبزه در سالن‌ها در روحیه‌ی دانش‌آموزان تأثیر مثبت دارد.

سیستم گرمایشی و سرمایشی و تهویه مطبوع: بر اساس گزارش موسسه‌ی استاندارد ایران، حرارت ۱۸ - ۱۶ درجه سانتی‌گراد برای کلاس درس مناسب و جریان داشتن هوا برای آن ضروری است. تهویه‌ی هوا باعث می‌شود هوای تازه و پر اکسیژن در کلاس جریان داشته باشد و تنفس راحت‌تر انجام می‌گردد و نتیجه‌ی آن نشاط و سرزندگی و دور شدن حالت رخوت و کسالت از دانش‌آموزان است [۶].

عوامل اجتماعی - فرهنگی

فعالیت دانش‌آموزان در گروه‌های غیر درسی: شکل، ساختار، میزان مشارکت افراد در کارهای گروهی عوامل بسیار مهمی در افزایش شادی و نشاط است که با توجه به دو بعد اصلی شادی یعنی افزایش رضایتمندی و عواطف مثبت و کاهش عواطف منفی همراه است. بسیاری از تحقیقات انجام شده، شرکت دانش‌آموزان در اداره‌ی مدرسه و فعالیت در گروه‌ها، در بر دارنده‌ی فرصت‌های تربیتی بسیار جالب و لذت‌بخش است.

انعکاس شایسته و مطلوب موفقیت‌های دانش‌آموزان: از نظر آرگایل موفقیت یکی از رایج‌ترین منابع شادی است. موفقیت و تأیید اجتماعی برای ما بسیار مهم هستند؛ داشتن عزت نفس تا حدودی به واکنش‌های دیگران و به عملکرد موفقیت‌آمیز ما بستگی دارد.

مسابقات فرهنگی - هنری: وقتی دانش‌آموزان به این دسته از فعالیت‌ها روی می‌آورند، در حال انجام کاری هستند که می‌توانند آن را به خوبی انجام دهند یا تصور می‌کنند که توانایی انجام آن را دارند، بنابراین سعی می‌کنند هر چه بیشتر به این فعالیت‌ها بپردازند و این امر سبب نشاط آنان می‌شود.

پخش موسیقی شاد: زنگ تفریح جزئی از برنامه‌ی مدارس است و بر اساس نظر بیشتر دانش‌آموزان بهترین زمان مدرسه است، که در آن پخش موسیقی شاد یا حتی آرامش‌بخش در شادکامی مدرسه و کیفیت زندگی مدرسه‌ای تأثیر مثبت دارد. برخی مستندات نشان دادند که موسیقی ملایم، تأثیر مثبت و معناداری بر کاهش پرخاشگری فیزیکی، پرخاشگری کلامی و خشم دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی و راهنمایی داشته است.

مراسم آغازین متنوع: مراسم آغازین مدارس اگر با نشاط و برنامه‌های متنوع شروع شود، نه تنها در امر پرورش روح معنوی دانش‌آموزان تأثیر دارد، بلکه در بالا بردن سطح آموزشی دانش‌آموزان چه از لحاظ یادگیری و چه از لحاظ بالا رفتن اطلاعات عمومی آنها موثر است. اگر اولیای مدرسه بتوانند هر هفته یک کلاس را برای برگزاری برنامه‌های صبحگاه مدرسه انتخاب و هدایت کنند، دانش‌آموزان طبق استعداد خود در امور و انجام برنامه‌ها مشارکت کنند و مراسم صبحگاه مدرسه از یکنواختی و احیاناً خسته کننده بودن به پویایی و شادابی تبدیل می‌شود [۶].

اردوها و بازدیدها: شرکت در اردوها از عواملی هستند که دانش‌آموز می‌تواند در آن از جنبه‌های مختلف پرورش یابد. حس همکاری، صمیمیت، یگانگی با دیگران، هماهنگی با گروه، احترام به حقوق اجتماعی، احساس لذت و سلامت روان از فواید حضور دانش‌آموزان در اردوها و بازدیدهای مدرسه است. ورزش و شادی مناسب در اردوها امکان فعالیت جسمی و بدنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند [۹].

عوامل سازمانی

سبک مدیریت مشارکتی مدارس: مدیر در مقام رهبر آموزشی موظف است با رسیدگی به مشکلات معلمان و دانش‌آموزان و پاسخ به نیازهای آنها، محیطی آرام، شاد و فرح‌بخش جهت رشد و شکوفایی آنها به وجود آورد.

خوش‌بینی مسئولان مدرسه نسبت به دانش‌آموزان: پژوهشگران معتقدند که این روابط خوب و نگرش مثبت مسئولان آموزشی به فرایند آموزش، سازنده، معنی‌دار و شادی‌آفرین است، نگرش مثبت اشتیاق به ادامه‌ی ارتباط و یادگیری را تشدید، خلاقیت را در انسان زیاد

و ویژگی‌های شخصیت انسان را به نحو احسن شکوفا می‌کند. به اعتقاد آدلر (۲۰۰۲) فضا و فرهنگ مثبت موجب خنثی‌سازی عوامل مخرب و خطرساز در زندگی دانش‌آموزان می‌شود. همچنین جو مثبت، مدارس را امن‌تر و ارتباط معلمان را صمیمانه‌تر می‌کند.

اولویت دادن به شادی در تدوین برنامه‌ها: آموزش و پرورش ما به علت آشنا نبودن با اولویت‌های مورد نیاز دانش‌آموزان نسبت به مقوله‌ی شادی به منزله‌ی یک شاخص عمده‌ی رشد اجتماعی بی‌تفاوت است. این نهاد بزرگ با مسئولیت اداره و سرپرستی یک سوم جمعیت ایران، مسئول عمده‌ی فضای حاکم بر مدارس است. از این رو لازم است در برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌ها و برنامه‌ها به مقوله شادی و نشاط توجه شود [۹].

عوامل فردی

جعفری و طالبی در تحقیقی که در یکی از مدارس ابتدایی تهران انجام دادند عوامل فردی را که در ایجاد مدرسه‌ی شاد تأثیرگذارند در موارد زیر نشان دادند:

- انعطاف‌پذیری در مدت زمان کلاس‌های درس
- آشنایی با حقوق کودک به عنوان معلم
- مهارت، تخصص و تسلط معلمان در تدریس
- ارتباط دوستانه و محبت‌آمیز بین کارکنان مدرسه
- حمایت بالای خانواده و اجتماع
- حمایت بالای مدرسه از دانش‌آموزان
- ایجاد امنیت از طریق مراقبت بیشتر اولیاء مدرسه در رفع مشکلات دانش‌آموزان
- برنامه‌ریزی منظم و دقیق در مدرسه
- آموزش مهارت‌های زندگی به دانش‌آموزان
- اندازه‌ی مناسب کلاس و جمعیت آن
- رعایت انصاف، عدم اعمال تبعیض و بی‌عدالتی در مدرسه با تأکید بر دانش‌آموز و معلم
- داشتن انتظارات معقول و منطقی از دانش‌آموزان [۱۰].

نقش آموزه‌های اسلامی در شادی‌سازی مدارس

برنامه‌ی درسی مدرسه شاد بر اساس آموزه‌های اسلامی و عوامل تحقق شادکامی در اسلام در جدول (شماره ۱) نشان داده شده است.

جدول شماره ۱: مجموعه اهداف برنامه درسی مدرسه شاد بر اساس آموزه‌های اسلامی

اهداف شناختی	اهداف نگرشی	اهداف توانشی
- درک ضرورت، اهمیت و آثار موضوعات مختلف از قبیل شناخت پروردگار، یادگیری معارف دینی، زندگی دنیا و عواقب عملکرد انسان در زندگی، توکل در زندگی انسان، بندگی خداوند و انجام عبادات، آرزومندی منطقی، مواجهه صحیح با نعمت‌ها و محرومیت‌های دیگران، مواجهه صحیح با بلاها، حسن ارتباط با دیگران، ورزش، خنده، بهداشت فردی و عمومی و تغذیه مناسب.	- پرهیز از دلبستگی به امکانات و دارای‌های دنیوی - خشنودی از تقدیر الهی در تمام موقعیت‌های زندگی - ارزش‌گذاری متربی به شناخت و نزدیکی به خداوند - ارزش‌گذاری متربی به یادگیری و انجام صحیح عبادات - ارزش‌گذاری به کار و تلاش - مؤانست به ارتباط دائمی با خداوند - گرایش به محیط‌های مناسب و افراد صالح و بیزاری از محیط و افراد ناصالح	- استفاده متعادل از دارایی‌ها - التزام به انجام تکالیف و مسئولیت‌های مرتبط با دارایی‌ها در قبال دیگران - انجام عبادات به طور صحیح - ایجاد و تقویت ارتباط مستمر و دائمی متربیان با خداوند - دوستی با افراد صالح و دوری کردن از محیط و دوستان ناسالم - افزایش کار و تلاش در کنار تقویت توکل بر خداوند - ایجاد و تقویت مدیریت صحیح احساسات و مهارت برخورد صحیح در
- درک مفهوم توکل و ارتباط آن با کار و تلاش - درک ماهیت واقعی دنیا و آخرت		

<p>مواجهه با موقعیت‌های مختلف زندگی اعم از مطلوب و نامطلوب - ایجاد تعادل در لذت‌جویی - استفاده صحیح از نعمت‌های الهی - تلاش در حفظ، کسب و بهره‌وری از نعمت‌های الهی با توجه به اهمیت و اولویت ارزشی آنها - استقرار نظام سعادت‌گرا در ارزیابی نعمت‌های خود - شکرگذاری در تمام موقعیت‌های خوشایند و ناخوشایند زندگی - رفتار صحیح در مواجهه با تنعم یا محرومیت دیگران - افزایش شکیبایی در هنگام مواجهه با سختی‌ها - شرکت در فعالیت‌های ورزشی - تقویت مهارت‌های مورد نیاز جامعه و زندگی اجتماعی - خنده‌رویی دانش‌آموزان با رعایت آداب آن - استفاده از تغذیه مناسب - حفظ و رعایت بهداشت - استفاده از رنگ‌های مناسب در موارد مختلف - توجه و مراقبت از فضاهای طبیعی - تقویت مهارت‌های ارتباطات اجتماعی - متناسب با جامعه اسلامی - کناره‌گیری از ارتباطات نامناسب</p>	<p>- عدم تغلق و وابستگی به زندگی دنیا - منطقی کردن آرزوها و پرهیز آرزوهای دراز - ایجاد علاقه نسبت به شناخت نعمت‌های خدا و مسئولیت‌های متناظر به هر نعمت - اهمیت‌بخشی به نعمت‌های خدا با توجه به اولویت‌بندی ارزشی آنها - تقویت عزت و اعتماد به نفس - ایجاد اشتیاق به شکرگذاری - ارزشمند دانستن انجام رفتار صحیح در برخورد با نعمت‌ها و محرومیت‌های دیگران - ایجاد علاقه به ورزش در دانش‌آموزان - ایجاد آرامش و شرایط روحی مناسب - تقویت اهتمام و علاقه متریبان به حفظ بهداشت خود و مدرسه - ایجاد علاقه و نشاط به ارتباط با افراد مناسب به شکل صحیح - ارزش قائل شدن برای محیط زیست - بیزاری متریبان از ارتباطات نامناسب - برقراری و تقویت ارتباطات عاطفی مناسب در مدرسه</p>	<p>درک آثار و برکات احتمالی بلاها به عنوان فرصتی برای رشد و بهره‌مندی از الطاف الهی - باور پروردگار به عنوان مالک کل نظام هستی، مرجع تمام امور، برترین تکیه‌گاه و تنها منبع مستقل افزای نعمت - باورمندی نسبت به اموال و دارایی‌ها به عنوان امانت و هدیه الهی - باورمندی نسبت به ابعاد مختلف عبادات در اسلام و نقش و جایگاه هر یک از آنها - باور نعمت‌های الهی به عنوان مسئولیت - تقویت استدلال - شناخت مسئولیت‌ها و نوع رفتار صحیح نسبت به دارایی‌ها - شناخت صحیح از معیار، آداب و شرایط موضوع مورد آموزش‌هایی همچون انجام عبادات، خنده، تغذیه مناسب و ... - ایجاد فراشناخت در متربی از صحت انجام عبادات خود - ایجاد خودآگاهی متربی از ویژگی‌ها و امتیازات خاص دوران سنی خود - شناخت آفت‌های مختلف عبادت - شناخت تأثیر محیط و دوستان - شناخت معیارهای صحیح آرزوها - شناخت نعمت‌های مختلف مادی و غیرمادی - شناخت ملاک‌های ارزیابی داشته‌ها در اسلام - شناخت انواع بلاها و درجه اهمیت آنها - شناخت خواص و آثار مختلف رنگ‌ها</p>
---	---	--

منبع: [۵].

نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر با هدف بررسی عوامل موثر بر شادی‌سازی در مدارس ابتدایی انجام شد. شادی و نشاط از نیازهای روحی انسان است که در بسیاری از جنبه‌های حیاتی، نقش موثری ایفا می‌کند و از نظر صاحب‌نظران، پیش‌نیاز اساسی و بستر لازم برای هر نظام تعلیم و تربیت پویاست. در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، نشاط را به عنوان یکی از گزاره‌های ارزشی نظام تعلیم و تربیت معرفی می‌کند و در فصل پنجم این سند، تربیت سالم و با نشاط به عنوان یکی از اهداف کلان تعلیم و تربیت انسان مطرح شده است. یافته‌های تحقیق حاضر نشان داد که معلم نقش اساسی و مهمی در شادی‌سازی مدارس ایفا می‌کند. وقتی معلم با روحیه‌ی شاد و با نشاط وارد کلاس شود، دانش‌آموزان از مصاحبت و در کنار او بودن لذت می‌برند، خوش‌طبعی و خوش‌رویی معلم روح دانش‌آموزان را شادمان و محیط کلاس درس را شاد می‌کند. گفتارهای غیر کلامی معلم، مانند: سر جنباندن، لبخند زدن، دست روی دست گذاشتن، پا کوبیدن، و ... این حرکات می‌توانند کلاس درس را برانگیزاننده، جذاب و با نشاط کنند. اگر معلم افکار مثبت داشته باشد و به جنبه‌های مثبت دیگران توجه کند، دانش‌آموزان هم، چنین خواهند کرد. یافته‌ها نشان دادند که علاوه بر نقش معلم، وضعیت فیزیکی مانند: رنگ و نور، چیدمان صندلی، امکانات ورزشی، کتابخانه، سالن مطالعه، کارگاه و آزمایشگاه‌های غنی و سیستم گرمایشی و سرمایشی و تهویه مطبوع، نیز در شادی‌سازی مدارس نقش مهمی دارند. همچنین عوامل اجتماعی و فرهنگی مانند، فعالیت دانش‌آموزان در گروه‌های غیر درسی، مسابقات فرهنگی - هنری، پخش موسیقی شاد، انعکاس شایسته و

- مطلوب موفقیت‌های دانش‌آموزان و مراسم آغازین متنوع، تأثیر زیادی در شادی‌سازی مدارس ابتدایی دارد. در نهایت این‌که تأثیر استفاده از آموزه‌های اسلامی در برنامه‌های درسی نیز به عنوان عامل تأثیرگذار بر شادی‌سازی مدارس مورد تأکید قرار گرفت.
- با توجه به یافته‌های تحقیق، پیشنهادات زیر ارائه می‌شود:
- به نوسازی و زیباسازی مدارس از نظر طرح، شکل، ساختار و معماری توجه بیشتری شود.
 - در مدارس از تهویه‌های مناسب و پنجره‌ها یا نورگیرهای مناسب جهت استفاده از نور طبیعی استفاده بیشتری شود.
 - از معلمان شاد و پرنشاط در مقاطع ابتدایی استفاده شود.
 - از تکنولوژی‌های جدید آموزشی جهت تنوع بیشتر در امر آموزش در مدارس ابتدایی استفاده شود و به معلمانی که مهارت لازم در این زمینه را ندارند آموزش‌های لازم داده شود.
 - از دانش‌آموزان جهت مشارکت بیشتر در فعالیت‌های مختلف کلاسی و مدرسه‌ای توجه بیشتری شود.
 - به آموزش مهارت‌های زندگی توسط مشاوران و متخصصان در مدارس ابتدایی توجه بیشتری شود.
 - مراسمات صبحگاهی با تنوع بیشتر و با مشارکت صد درصدی دانش‌آموزان در روزهای مختلف هفته برگزار شود و از نمایش، سرود، تعریف لطیفه، ورزش، حرکات نمایشی و ... استفاده شود.
 - برگزاری اردوهای مختلف آموزشی، تفریحی، زیارتی و... در مدارس.
 - بازدید دانش‌آموزان از مناطق دارای طبیعت زیبا و بومی موجود در منطقه.
 - استفاده از موسیقی در ساعات مناسب و زنگ‌های تفریح.

منابع و مراجع

- [۱] نیازآذری، کیومرث (۱۳۹۲). بررسی تأثیر شادابی و نشاط در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه شهرستان ساری، فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، سال دوم، شماره سوم، صص ۵۷-۳۷.
- [۲] مرتضوی زاده، حشمت‌الله؛ لشکری، ویدا (۱۳۹۰). مدیریت یادگیری و کلاس درس. رشد تکنولوژی آموزشی، دوره بیست و هفتم، شماره ۱، صص ۹-۶.
- [۳] افلاکی‌فرد، حسین؛ بزم، قاسم (۱۳۹۷). تأثیرگذاری فضای آموزشی در شادی و یادگیری دانش‌آموزان، مجله دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی، سال اول، شماره دوم، صص ۶۷-۴۳.
- [۴] جعفری، سید ابراهیم؛ سیادت، سید علی؛ بهادران، نرگس (۱۳۸۷). بررسی عوامل موثر بر شادابی مدارس، اندیشه‌های نوین تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهراء، دوره ۴، شماره ۱ و ۲، صص ۴۴-۳۱.
- [۵] دهقانی، مرضیه؛ دیالمه، نیکو؛ خوش‌صفت، سکینه (۱۳۹۷). تبیین اهداف برنامه درسی مدرسه شاد بر اساس آموزه‌های اسلامی، دو فصلنامه علوم تربیتی از دیدگاه اسلام، سال ششم، شماره ۱۰، صص ۲۹-۵.
- [۶] یزدی، صمد؛ هاشمی، سهیلا؛ برزمینی، لیلا (۱۳۹۱). بررسی عوامل موثر در شاداب سازی مدارس از دیدگاه دانش‌آموزان و اولیای مدرسه: با تأکید بر توسعه فرهنگی، فصلنامه مطالعات توسعه - اجتماعی - فرهنگی، دوره ۱، شماره ۱، صص ۱۱۸-۹۱.
- [۷] سلم‌آبادی، مجتبی؛ حسینی، سید محمد، بهاری، ابوالفضل؛ نخعی، محمدرضا (۱۳۹۴). مدرسه شاد، مدرسه من، همایش ملی آموزش ابتدایی، سازمان و مراکز دولتی و عمومی، اداره کل آموزش و پرورش خراسان جنوبی، دانشگاه بیرجند، انجمن مطالعات برنامه درسی ایران. دوره اول.
- [۸] سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. شورای عالی انقلاب فرهنگی
- [۹] نیستانی، فریبا؛ اسماعیلی‌نژاد، بهرنگ؛ سلیمان‌پور عمران، محبوبه (۱۳۹۶). مطالعه نظری پیرامون مولفه‌های ساختاری و محتوایی مدارس بانشاط، پوییش در آموزش علوم انسانی، سال دوم، شماره ۸، صص ۱۸-۱.
- [۱۰] جعفری، پریوش؛ طالب‌زاده، فاطمه (۱۳۸۹). ارائه مدلی برای نشاط و شادی در مدارس ابتدایی شهر تهران، فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، سال چهارم، شماره ۴، صص ۳۲-۹.